Tyendelov af 10. maj 1854 for Kongeriget Danmark.

Skudsmaalsbøgerne blev indført efter bestemmelserne i Tyendeloven fra 1854. Bøgerne kan fortælle om en gruppe af befolkningen, som var på vandring, nemlig tyendet.

Tyende kunne bevæge sig ikke bare i sognet, men også i nabosogne og endnu længere ud. Jyske karle var en eftertragtet og efterspurgt arbejdskraft bl. a. på Sjælland. Ansættelsesforhold kunne ofte vare fra ½ til 1 år ad gangen.

Skudsmålsbogen kan altså fortælle det, som folketællingerne ikke fortæller. Skudsmålsbogen fortæller os, hvor personen var mellem folketællingerne.

Uddrag af :

Tyendelov for Kongeriget Danmark.

10. maj 1854.

§ 51.

Ethvert Tyende bør være forsynet med en Skudsmaalsbog.

§ 52.

Denne Bog bør bestaae af 3 Ark Skrivpapiir, det første stemplet til Taxten efter 4de Classe Nr. 2, samt være gjennemdragen og indbunden. Foran i Bogen, dog ei paa første Side, skal findes et Uddrag af Lovbestemmelserne om Skudsmaalsbøger. Forinden en saadan Bog maa bruges, forsynes den i Kjøbenhavn og de øvrige Kjøbstæder med Politiøvrighedens, men paa Landet med Sognepræstens Segl, der sættes paa den Lidse, som er dragen gjennem Bogen. Denne Embedsmand anfører derhos paa Bogens første Side, hvor Stemplet findes, under sit Navn og under Angivelse af Datum: „Skudsmaalsbog for N. N. i N. N." (hvorved paa Landet benævnes Byen, Sognet og Amtet).

§ 53.

Der skal af Justitsministeren sørges for, at Skudsmaalsbøger til en billig Priis blive at erholde i alle Kjøbstæder og i ethvert Pastorat paa Landet. Forraadet anskaffes i Kjøbstæderne af Politiet og paa Landet, af Sogneforstanderskaberne. De anskaffede

Bøger kunne udleveres, uagtet de ere forsynede med Stempel fra et ældre Aar end det, hvori de sættes i Brug*). Jfr. Iustitsmin. Circl. af 10de Mai 1854 i Dep. Tid. f. 1854 S. 451.

§ 54.

Børn, som ved deres Udgang af Skolen agte at tage Tjeneste som Tyende, skulle, naar de udskrives fra de almindelige Skoler i Kjøbstæderne, Kjøbenhavn undtagen, eller paa Landet, meddeles en paa foranførte Maade indrettet Skudsmaalsbog, hvori der indføres deres Udskrivningsbeviis fra Skolen, naar og hvor Barnet er født, om det er døbt og confirmeret, og i saa Fald, hvor og naar. Fattige Børn erholde Bogen paa Fattigvæsenets Bekostning.

§ 55.

Den, der ikke allerede ved Udgangen fra Skolen er forsynet med Skudsmaalsbog, men ellers skal anskaffe en saadan, bør, forinden Bogen forsynes med Segl og Titel efter § 52, forevise den sammesteds nævnte Embedsmand Døbeattest og andre Beviser, hvorefter det Fornødne indføres i Bogen.

§ 56.

Naar en Skudsmaalsbog er fuldskreven, og en ny derefter anskaffes, bør Politiøvrigheden eller Sognepræsten give denne Titel af Continuations-Skudsmaalsbog og anmærke i samme, at den ældre er ham foreviist, hvilken fremdeles tilligemed den nye bliver at bevare af Tyendet.

§ 57.

Forkommer en Skudsmaalsbog, skal Tyendet under Bøder af indtil 5 Rd. ufortøvet anmelde det for Politiet, som derpaa har at undersøge, hvorledes Bogen er forkommen. Er dette skeet forsætligen af Tyendet, bør det bøde fra, 5 til 20 Rd. Derhos bør Tyendet anskaffe sig en ny Skudsmaalsbog, hvilken i dette Tilfælde saavel paa Landet som i Kjøbstæderne udleveres af Politiøvrigheden og af denne forsynes med Segl og Titel, samt med fornøden Bemærkning om, at en ældre Skudsmaalsbog, som Tyendet har havt, er bleven borte, og hvad Udfaldet har været af Politiets ovennævnte Undersøgelse, saavelsom om de Oplysninger, der ere fremkomne angaaende Tyendets Fødested, Alder, Confirmation, foregaaende Opholdssteder og Levnet. Den nye Skudsmaalsbog bør paa Landet inden 4 Dage forevises Sognepræsten under Bøder af indtil 10 Rd. Politiøvrigheden bør i Politiprotocollen holde nøiagtig Fortegnelse over alle bortkomne Skudsmaalsbøger og være opmærksom paa, naar nogen saadan senere fremkommer.

§ 58.

Enhver Huusbond, som fæster et Tyende, er berettiget til at anføre i dets Skudsmaalsbog, fra og til hvilken Tid det er antaget i Tjeneste og for hvilken Løn.

§ 59.

Enhver Huusbond skal, forinden et Tyende forlader hans Tjeneste, indføre i dets Skudsmaalsbog, fra og til hvilken Tid Tyendet har tjent ham, samt i hvilken Egenskab. Det

beroer paa Huusbonden, om han vil tilføie noget Vidnesbyrd om Tyendets Forhold i Tjenestetiden. Den Huusbond, som mod bedre Vidende giver Tyendet et fordeelagtigt Skudsmaal, hvorved tredie Mand kan skuffes, skal ifølge Lovgivningens almindelige Grundsætninger staae den Skadelidende til Ansvar, og kan efter Omstændighederne dømmes i Bøder indtil 30 Rd. Giver Huusbonden i Skudsmaalsbogen Tyendet et ufordeelagtigt Vidnesbyrd, som kan være det hinderligt i at faae nye Tjenester, og han ikke kan tilveiebringe saadanne Oplysninger, som give antagelig Formodning for, at han har havt tilstrækkelig Grund dertil, skal han erstatte Tyendet den foraarsagede Skade og ansees med Straf, der bestemmes, hvis fornærmelige Beskyldninger ere fremførte, efter Lovene om Fornærmelser i Ord, og ellers til Bøder af Beløb indtil 20 Rd.

§ 60.

Enhver, der ankommer til Kjøbenhavn eller en anden Kjøbstad, for sammesteds at tage Tjeneste som Tyende, eller paa Landet tager saadan Tjeneste i et Pastorat, hvori han eller hun ikke hidtil har opholdt sig, skal anmelde det i Kjøbstaden for Politiøvrigheden, og paa. Landet for Sognepræsten og af samme lade sin Skudsmaalsbog paategne. I disse Tilfælde bør saadan Anmeldelse ogsaa skee af den Huusbond, der tager Tyendet i Tjeneste. Anmeldelserne bør skee i Kjøbstæderne inden 24 Timer, og paa Landet inden 4 Dage efter Ankomsten. Ligeledes skal Enhver, der forlader den Kjøbstad eller det Pastorat paa Landet, hvor han eller hun hidtil har tjent som Tyende, forinden Afreisen anmelde dette for fornævnte Embedsmand, der da har at indtegne i Skudsmaalsbogen, at Anmeldelse er skeet, men iøvrigt Intet om Tyendets Forhold. Endelig bør i Kjøbenhavn Anmeldelse til Politiet saavel af Huusbond som af Tyendet og Anmærkning om Anmeldelsen i Skudsmaalsbogen ogsaa ellers skee, hver Gang et Tyende forlader eller tiltræder en Tjeneste, hvilken Anmeldelse bør foregaae inden 24 Timer derefter. Politidirecteuren i Kjøbenhavn kan lade de, omhandlede Paategninger i et Tyendes Skudsmaalsbog foretage ved en Politiassistent eller anden Embedsmand ved Politiet. Ligesaa bemyndiges han til, forsaavidt Anmeldelse efter denne Paragraph skal skee til de almindelige Skiftetider, at bestemme en Frist af 6 Dage til Anmeldelsen og lade ved Politiplacat bekjendtgjøre, for hvilken Deel af Byen Anmeldelsen bør foregaae paa enhver af disse Dage.

§ 61.

Det Tyende, som ikke er forsynet med Skudsmaalsbog, eller forsømmer i rette Tid at gjøre nogen af de i § 60 befalede Anmeldelser og derom at erholde Paategning i Skudsmaalsbogen, eller ikke lader denne, overensstemmende med § 59, paategne af den Huusbond, hvis Tjeneste det forlader bør bøde fra 1 til 10 Rd.

§ 62.

Forsømmer Huusbonden at give den i, § 59 befalede Paategning i det Tyendes Skudsmaalsbog, der forlader hans Tjeneste, eller at gjøre den ham efter § 60 paaliggende Anmeldelse, bør han bøde fra 1 til 10 Rd.

§ 63.

Den, som udriver Blade af sin Skudsmaalsbog eller forsætligen gjør Noget i samme ulæseligt, bør bøde fra 5 til 10 Rd., eller straffes med simpelt Fængsel i indtil 8 Dage eller Fængsel paa Vand og Brød i indtil 3 Dage. Hvo, som forfalsker en Skudsmaalsbog, straffes efter de derom gjældende Lovbestemmelser.

§ 64.

Sager, angaaende de i denne Lov omhandlede Forhold undtagen naar der er Spørgsmaal om Forfalskning af Skudsmaal, behandles politiretsviis, dog under Iagttagelse af de i denne Lovs §§ 65—76 indeholdte Bestemmelser. De i §§ 3. 36, 57, 59 3die Stykke, 61, 62 og 63 omtalte Forseelser paatales af det Offentlige. Andre Sager efter denne Lov behandles som private Politisager. Vil Huusbonden tiltale et Tyende, fordi dette er udeblevet af hans Tjeneste, eller i Utide har forladt Tjenesten, skal saadan Sag paaklages (§ 68) inden 4 Uger fra den Tid, Tjenesten skulde være tiltraadt eller Tyendet er bortgaaet, med mindre Tyendets Opholdssted ikke er bekjendt, da Huusbonden i saa Fald, ved inden samme Frist at gjøre en Anmeldelse til Politiøvrigheden om den begaaede Ulovlighed, kan bevare sin Ret mod Tyendet. Vil et Tyende tiltale Huusbonden, fordi denne ulovligen har enten nægtet at modtage det i Tjenesten, eller bortviist de af Tjenesten, eller ubeføiet har givet det et ufordeelagtigt Skudsmaal, har det ligeledes at paaklage Sagen inden 4 Uger, efterat Tjenesteforholdet skulde være begyndt, eller er ophørt. Anlægges Sag efter de ovenmeldte Frister, bliver den fra Retten at afvise, med mindre Modparten, efter den dertil ham af Dommeren givne Anledning, erklærer, at han desuagtet Intet har imod Sagens Fremme, eller han lader møde ved Sagfører, og denne ikke gjør nogen Paastand om Afviisning. Naar Indklagede hverken møder eller lader møde, og det ikke efter Klagerens Angivelser er tilstrækkeligt tydeligt, om Proskriptionen er indtraadt eller ikke, bør Dommeren opfordre ham til at meddele den til Bedømmelsen heraf fornødne nærmere Forklaring, og derefter tage Bestemmelse om Sagens Afviisning eller Fremme. Paatale til Straf for Ulydighed, Trods eller Opsætsighed af et Tyende maa udenfor Contrasøgsmaalstilfælde ikke finde Sted, med mindre Sagen af Huusbonden paaklages inden 8 Dage efter Tyendeforholdets Ophør.